

SZILVÁSI-BÓDIS ZSUZSANNA

Mire is jó a nyelvtudás?

A MATE Kaposvári Campus különböző tudományterület hallgatói az idegennyelv-tanulás, illetve -tudás fontosságáról, hasznosságáról

Az egyetemen folyó nyelvoktatás fontosságát és a diploma megszerzéséhez eddig kötelezően előírt nyelvvizsga szükségességét sokan megkérdőjelezik. Ennek több oka is lehet: többek között nem érdekli az idegen nyelv, nem volt sikerélménye a tanulás során, nem tartja a nyelvtudást fontosnak a későbbi élete során, nem tudja megszerezni a nyelvvizsgát. Tanulmányomban azt kívánom megvizsgálni, hogy egyetemünk különböző tudományterületen tanuló hallgatói hogyan vélekednek erről a kérdésről. Azaz mennyire tartják fontosnak az egyetemi idegennyelv-tanulást, van-e céljuk a nyelvvizsga megszerzésén kívül az idegennyelv-tudással, a szakmájukhoz mennyire tartják szükségesnek azt, használják-e tanórán kívül különböző helyzetekben a tanult nyelvet. Emellett a nyelvvizsgával kapcsolatos véleményüket is megismertem. A hallgatók válaszait összességében is áttekintem, ezenfelül külön-külön megvizsgálom a német, illetve angol nyelvet tanulók, valamint a négy tudományterület hallgatóinak véleményét, azért, hogy árnyaltabb képet kapjunk.

Kulcsszavak: egyetemi idegennyelv-tanulás, motiváció, nyelvvizsga, szakmai idegen nyelv, idegennyelv-használat

Bevezetés

Az idegennyelv-oktatás és -tudás szükségességének megítélése a felsőfokú oktatás szintjén már egy ideje igencsak ellentmondásos. Sokszor felvetődött és felvetődik a kérdés, hogy a diploma megszerzéséhez feltétlenül szükséges a nyelvvizsga (mint hazánkban a nyelvtudás leginkább elfogadott bizonyítéka). A nyelvvizsga szükségességének megkérdőjelezése nyilvánvalóan abból táplálkozik, hogy sok hallgatónak nem sikerül teljesítenie a nyelvvizsga-követelményeket, és már hosszabb ideje sok végzős hallgató nyelvvizsga hiányában nem kapja meg diplomáját.

Egyetemünkön (korábban önálló Kaposvári Egyetem, ma MATE Kaposvári Campus) folyamatosan biztosítottuk és ma is biztosítjuk hallgatóink számára a nyelvi kurzusokat angol, német és francia nyelvekből, habár a mindenkori vezetés több alkalommal is megkérdőjelezte az egyetemen folyó nyelvoktatás szükségességét. A kurzusok elnevezése időről-időre valamelyest változott, tartalmukat tekintve mindvégig a legfőbb cél a nyelvvizsgára (általános és szakmai) való felkészülés, szakmai idegen nyelvi fejlesztés, a szaknyelvi szigorlatra való felkészítés volt.

A legtöbb hazai felsőoktatási intézményhez hasonlóan azonban Kaposváron sem olyan eredményes a nyelvoktatás, viszonylag sokaknak nem sikerül a B2 szintű nyelvvizsga. Ennek legfőbb okát a hallgatók nem megfelelő szintű motiváltságában látom. Tapasztalatom szerint ugyanis a legtöbb hallgató a nyelvtanulás során csupán a nyelvvizsga megszerzését látja maga előtt célként, és ez egy olyan külső motiváció, amit ők kényszernek élnék meg. Ezért sokan negatív érzésekkel fordulnak az idegennyelv-tanulás felé is, így valóban kevésbé eredményes a tanulás. Emellett sok esetben a korábbi iskolai nyelvtanulási, nyelvoktatási tapasztalatok is rossz irányba mozdítják el a hallgatók későbbi, tanult idegen nyelvhez, nyelvtanuláshoz történő viszonyulásukat, ami a motiváció egyik meghatározó tényezője. A tanulás eredményességének feltételeit vizsgálva a motiváció szerepével, a különféle motiváció-fajtákkal a tanulásban, nyelvtanulásban sokan foglalkoztak, többek között Dörnyei (1990), Knausz (2001), akik a motiváló tanításról, a motiváció kialakításáról írtak, Csizér (2007) a 13-14 éves diákok nyelvtanulási motivációjáról, Csizér és Kormos (2007) a budapesti egyetemisták angol nyelvtanulási motivációjáról, Pierog (2017) felnőttkori tanulási motivációról különböző képzési szinteken publikáltak.

Jelen tanulmány komplexebbnek tekinthető, mivel angol és német nyelvet tanuló, különböző tudományterületek képzésein részt vevő egyetemistákat is megkérdez. Vizsgálatomban annak járok utána, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus különböző tudományterületeinek hallgatói fontosnak tartják-e, milyen mértékben tartják fontosnak az idegennyelv-tanulást, illetve -tudást. Első-, valamint másodéves hallgatókat kerestem meg kérdőíves felméréssel, tehát olyan hallgatókat, akik az egyetemen jelenleg idegennyelv-oktatásban, az aktuális félévben *idegen nyelv*, illetve *szakmai idegen nyelv* kurzusokon vesznek részt. A kérdőíveket a nyelvrákon osztottuk ki a hallgatóknak, ott helyben töltötték ki azt.

A felmérésben a következő kérdésekre helyeztem a hangsúlyt: (1) a nyelvrákon kívül használják-e a tanult idegen nyelvet, és mire, milyen helyzetekben használják azt, (2) a nyelvvizsgán kívül van-e más céljuk is az idegen nyelvvel, és mi az, valamint (3) szakmájukban szükségesnek, fontosnak tartják-e az idegennyelv-tudást. Ezáltal a legfőbb motivációjukra is fény derül.

A kérdőívet Google Űrlap segítségével készítettem el, túlnyomórészt zárt kérdésekkel, feleletválasztási lehetőséggel. Két nyitott kérdést tartalmaz a kérdőív, ezek az esetlegesen megszerzett nyelvvizsgára vonatkoznak.

Az egyetemünkön oktatott négy tudományterület a pedagógia, művészet tudomány, agrártudomány és gazdaságtudomány¹, melyeknek megfelelően a tanult szakok a következők: tanító, óvodapedagógia, gyógypedagógia, kézműves tárgykultúra, látványtervezés, képi ábrázolás, mozgóképkultúra és médiaismeret, mezőgazdasági mérnök, állattenyésztő mérnök, lótenyésztő-lovassportszervező agrármérnök, kereskedelem és marketing.

A felmérésben a hallgatók idegennyelv-tanulási motivációjára is rákérdeztem, amiből azt is megtudjuk, hogy a nyelvvizsgán kívül van-e más céljuk a nyelvvel, ami minden bizonnyal növeli a nyelvtanulás eredményességét, sikerét.

¹ A válaszadók között csak angol nyelvet tanulók vannak.

A legnagyobb hangsúlyt arra fektettem, hogy bemutassam, hogy van-e összefüggés a hallgatók esetében a tanult tudományterület és az idegen nyelvekhez, nyelvtanuláshoz való viszonyulás között. Másképp látják-e az idegennyelv-tudás jelentőségét, szükségességét tanulmányaik, illetve későbbi munkájuk, szakmájuk gyakorlása során.

A felmérés összesített eredményei

A kérdőívet összesen 79 hallgató töltötte ki, 41 angol és 38 német nyelvet tanuló első- és másodéves.

Nyelvvizsgálóval a megkérdezett hallgatók kevesebb, mint fele (44,3%) rendelkezik, őket a nyelvvizsga megszerzésének kényszere már nem nyomasztja. A többségnek azonban az elsődleges cél a nyelvvizsga megszerzése az egyetemi tanulmányai befejezéséig. Felmérésemben arra is kíváncsi voltam, hogy hallgatóink miként vélekednek a diploma megszerzéséhez kötött nyelvvizsgakötelezettségről. Majdnem 70%-uk egyetért azzal, hogy a diploma megszerzésének feltétele a legalább középszintű nyelvtudás, 29%-uk nem ért ezzel egyet.

Érdekes továbbá, hogy a diploma kézhezvételéhez előírt nyelvvizsga megszerzésén kívül van-e más céljuk a hallgatóknak a tanult idegen nyelvvél. A válaszok azt mutatják, hogy csupán négyen gondolják, hogy a nyelvvizsgán kívül nincs más céljuk a nyelvvél. Mindenképp biztató, hogy elenyésző a számuk. A többi válaszadó közül a legtöbben (72%) a külföldi utazások során történő kommunikációt tartják fontosnak. Ezt a munkával kapcsolatos célok követik, a megkérdezettek csaknem 46%-a külföldi munkavállalásban is gondolkodik, 40% pedig megfelelő idegennyelv-tudás birtokában magyarországi jobb munkalehetőségben bízik. 24% vagy annál kisebb azoknak a hallgatóknak az aránya, akik idegennyelvű szakirodalom, szakmai fórumok olvasására, külföldi szakmai továbbképzésen vagy külföldi kollégákkal történő tapasztalatcseréhez használná a tanult idegen nyelvet. Sajnos azoknak a száma, akik szeretik a nyelveket és a nyelvtanulást, figyelmen kívül hagyható.

Erős motivációt jelenthet az is, ha az egyetemista úgy látja, hogy az idegennyelv-tudásra szüksége lesz a későbbiekben a szakmájához is, így nagyobb értelmét látja a nyelvtanulásnak. Ebből a szempontból összességében viszonylag kedvezőek a válaszok. Közel azonos arányban gondolják úgy, hogy teljes mértékben, gyakran vagy kis mértékben szükségük van a szakmájukhoz a nyelvtudásukra. Összesen három fő véli úgy, hogy egyáltalán nincs szüksége rá.

A nyelvtanulás sikerességét legnagyobb mértékben meghatározó tényező, hogy a tanulóknak a nyelvórán kívül van-e bármilyen kapcsolata az idegen nyelvvél, használja-e azt a tanórán kívül. Igaz, nem nagy, de sajnos nem elhanyagolható számban vannak olyanok, akik a nyelvórán kívül egyáltalán nem használják a tanult idegen nyelvet. Az ő esetükben a legnehezebb az ösztönzés a tanulásra, és a nyelvvizsga megszerzése is nehezebb esetükben. A többi válaszadó valamilyen formában használja az adott idegen nyelvet. A hallgatók csaknem fele hétköznapi témájú könyveket, írásokat, fórumokat olvas. Számban őket követik azok, akik utazásaik során használják a nyelvet. Megegyező arányban következnek az idegen nyelven csetelők és szakkönyveket, cikkeket olvasók.

Meglepő, hogy a válaszoló hallgatók közül igencsak kevesen, 15%-os arányban kommunikálnak külföldi diákokkal, pedig egyetemünkön is tanulnak jelentősebb számban külföldről érkezettek.

Még az előzőnél is meglepőbb eredményt mutat, hogy csak két hallgató gondolt az idegennyelv-használatnál az Erasmus-programra vagy más külföldi ösztöndíjra. Ez alátámasztja azt a tényt, hogy hallgatóink külföldi ösztöndíjprogramban való részvételi szándéka nagyon alacsony, aminek meghatározó okai a nyelvi bizonytalanság, alacsony fokú mobilitás. Sajnos korábban sem voltak túl aktívak hallgatóink az Erasmus programban történő részvételben, úgy tűnik, a helyzet mostanra csak rosszabb lett. Valószínű, hogy a koronavírus-járvány is egy befolyásoló tényezőnek tekinthető ebben a folyamatban. Viszont, ha később külföldön szeretnének munkát vállalni, ami a válaszadók közel felénél a tervek között szerepel, azt megelőzően nagyon hasznos lehet néhány hónap külföldi tanulmányi tartózkodás, esetleg külföldön letöltött szakmai gyakorlat.

Az Eurobarometer egyik speciális, az EU polgárainak idegennyelv-használatára vonatkozó felmérése (European and their languages, 2012) is közöl adatokat arról, hogy az egyes tagállamok állampolgárai milyen arányban és milyen esetekben használják rendszeresen idegennyelv-tudásukat. Az átlag magyar válaszadók és egyetemünk hallgatói hasonlóan magas számban, igaz eltérő százalékos arányban, külföldi nyaraláson használják az idegen nyelvet. Az interneten tartalmakat olvasók, valamint chatelők jelennek meg még hasonlóan kiemelt helyen. Ami jelentős eltérés, hogy a magyar megkérdezettek 27%-a nyelvtanulásnál használja az idegen nyelvet, ez a hallgatóink esetében ez a szám szerencsére elenyésző.

Hallgatóinkat arról is megkérdeztem, hogy az egyetemi idegennyelv-oktatás kezein belül inkább az általános nyelvre és nyelvvizsgára való felkészülésre vagy a szakmai nyelvre kell koncentrálni. A túlnyomó többség mindkettőt hasonlóan fontosnak gondolja, közel azonos arányban, alacsony számban ítélik vagy az *általános nyelvet*, vagy a *szakmai nyelvet* fontosabbnak. Ebben a megfontolásban meghatározó, hogy a diplomához nyelvvizsgát mindenképp kell szerezniük, kinek általánosat, kinek szakmait.

A felmérés eredményei nyelvek, illetve tudományterületek szerinti bontásban

A vizsgált kérdésekben a következő feltételezéseket teszem:

1. Az angolt tanulók valószínűleg nyelvórán kívül is többet használják a nyelvet, a nyelvvizsgán kívül más céljuk is van a nyelvvel, szakmájukhoz is fontosabbnak tartják, mint a németet tanulók. Hiszen az angol az élet szinte valamennyi területén jelen van, a mindennapos találkozás a nyelvvel mondhatni elkerülhetetlen.
2. A művészeti, az agrár, illetve gazdasági szakok hallgatói tartják fontosabbnak, hasznosabbnak az idegennyelv-tudást, a pedagógus hallgatók számára van a nyelvtudásnak a legkevésbé fontos szerepe. Úgy gondolom, hogy az első három területen intenzívebben jelen vannak, jellemzőbbek a rendszeres nemzetközi kapcsolatok, ezekkel a szakmákkal van nagyobb esélyük nemzetközi karrierre, amikhez elengedhetetlen a megbízható idegennyelv-tudás.

Az első feltételezésemhez kapcsolódó kérdésekre adott válaszokat áttekintve megállapítható, hogy az angol nyelvet tanulók közül többen (92,7%) használják a tanórán kívül a nyelvet, hiszen csak kevesebb, mint 8% mondta azt, hogy csak a nyelvórán foglalkozik az idegen nyelvvel. Ezzel szemben a németet tanulók körében ez utóbbiak aránya 26,3%. Tehát jelentősnek mondható a különbség a két nyelvet tanulók között e tekintetben, ami különösebben nem is meglepő, mivel az angol sokkal inkább elterjedtebb az élet legkülönbözőbb területein, az internetes felületektől a különböző szakirodalmakig szinte mindenütt. A hallgatók válaszai alapján a leginkább szembetűnő a különbség a hétköznapi témájú könyvek, írások, fórumok olvasása és chatelés esetében. Előbbinél az angol nyelvet tanulók csaknem 66%-a, míg a németet tanulók alig 32%-a használja az idegen nyelvet. Utóbbinál az angolt hallgatóink majdnem 42%-a, a németet nem egészen 16%-a használja.

A második kérdés arra vonatkozott, hogy a hallgatóknak mi a célja az idegen nyelvvel a nyelvvizsgán kívül. Ebben az esetben már nem látunk szignifikáns különbséget a két nyelv tanulói között. Egyetlen szituációban jelentősebb a különbség az angol nyelvet tanulók javára, ez a külföldi kollégákkal történő tapasztalatcsere. Valószínű ez arra vezethető vissza, hogy a legtöbb külföldi kolléga számára az angol az elsődleges idegen nyelv, a közvetítő nyelv.

Az idegennyelv-tudás szakmájukhoz való szükségességének megítélésében jelentős a különbség a két nyelvet tanuló megkérdezettek között. Míg az angol nyelvi kurzusok résztvevőinek túlnyomó többsége, 78%-a teljes mértékben, illetve több esetben szükségesnek találja az idegen nyelvet, addig ez az arány a német nyelvet tanulók esetében csupán nem egészen 45%. Ez nyilvánvalóan összefügg az angol nyelv presztízsével, presztízselőnyével, dominanciájával a szakmai életben, valamennyi tudományterületen.

A legfőbb eredményeket az első táblázatban foglalom össze:

1. táblázat

A hallgatók véleménye a tanult idegen nyelv szerinti megoszlásban

	angol	német
Tanórán kívül is használja a nyelvet	92,7%	73,7%
A nyelvvizsgán kívül van más célja is a tanult idegen nyelvvel	95,1%	94,7%
Szakmájához teljes vagy nagy mértékben szükségesnek tartja az idegennyelv-tudást	78%	44,7%

Másik oldalról vizsgálva az eredményeket, az egyes tudományterületek hallgatóinak válaszait elemzem az idegennyelv-használat, célkitűzések, valamint az idegennyelv-tudás szakmájukhoz való szükségessége megítélésének vonatkozásában. A kapott válaszok alapján megállapítható, hogy kizárólag a kereskedelem és marketing szakos hallgatók között nem volt olyan, aki a nyelvórán kívül egyáltalán nem használja a nyelvet. Őket követik a művészeti szakok hallgatói, nem egészen 9%-uk nem gyakorolja a tanult idegen nyelvet a tanórán kívül. Az agrár, valamint a különböző pedagógia szakos hallgatók közel hasonló arányban válaszoltak tagadólágra erre a kérdésre. Az agrár szakos hallgatóinak 21%-a, míg a pedagógus hallgatóink több, mint 23%-a kizárólag az idegennyelv-órán használja a nyelvet. A pedagógus hallgatók válasza egybeesik a

feltételezésemmel, viszont az agrár szakosoknál kedvezőbb arányokra, a művészeti hallgatóknál pedig rosszabb eredményre számítottam.

A következő fontos kérdés, hogy mi a céljuk a fiataloknak az általuk tanult idegen nyelvvel, a nyelvvizsga megszerzésén túl motiválja-e őket még egyéb cél is a tanulásban.

Ennél a kérdésnél elhanyagolható azoknak a hallgatóknak a száma, akik csak és kizárólag a nyelvvizsga bizonyítvány megszerzését mint célt határozták meg. Ők egyébként a pedagógus és művész hallgatók közül kerültek ki. Szerencsére a megkérdezettek 95%-a a nyelvtanulásban más célt vagy célokat is lát.

A legtöbbször célt a legnagyobb arányban a különböző művészeti szakokon tanulók adták meg: közülük a legtöbbjüknek, több, mint 78% külföldi munkavállaláshoz szükséges az idegen nyelv. Legkisebb arányban (30,4%) a külföldi kollégákkal történő szakmai kommunikációt, tapasztalatcserét említették. Arányukat tekintve őket követik a pedagógus hallgatók, akiknek 80%-a külföldi utazások során kívánja hasznosítani megszerzett nyelvtudását. 40% jobb hazai munkalehetőséget remél idegennyelv-tudásától. Valamivel kevesebben pedig külföldi munkavállalásban is gondolkodnak. A gazdasági szakon hallgatók viszonylag nagy arányban nevezték meg valamennyi felkínált célkitűzést. Az agrár hallgatók már arányaikkal leszakadva jelennek meg következőként. Alig több, mint felük a külföldi utazásokat nevezi meg célként, majdnem 32% külföldön szeretne munkát vállalni, a többi motivációt jóval kevesebben jelölték meg.

A másik meghatározó motivációs tényező az, hogy a hallgató idegennyelv-tudását a szakmájához mennyire tartja szükségesnek, illetve fontosnak. Ennek pozitív megítélésében, azaz, hogy a nyelvtudásuk teljes vagy nagy mértékben szükséges a szakmájukhoz, a gazdasági szakos hallgatók állnak az első helyen (100%), őket követik a művészeti szakok hallgatói (87%). Ezek jelentős mértékben eltérnek az agrár, valamint a pedagógiai szakokon tanulók válaszaitól. A négy csoport közül a leendő pedagógusok gondolják leginkább azt (53,3%), hogy szakmájukhoz csak kis mértékben van szükség idegennyelv-ismeretekre. Az ő esetükben hasonló eredményekre számítottam, ami kissé meglepett, az az agrár szakok képviselőinek véleménye. Igaz, hogy a megkérdezettek több, mint fele legalább nagy mértékben szükségesnek gondolja a nyelvtudást, viszont 42% csupán kis mértékben találja azt annak. A leendő pedagógusok kivételével, egyik másik hallgatói csoport sem véli úgy, hogy egyáltalán nincs szüksége a tanult idegen nyelvre a későbbiekben a munkája során.

A legfontosabb eredményeket a második táblázat szemlélteti.

2. táblázat

A hallgatók véleménye a tanult tudományterület szerinti megoszlásban

	agrár szakok	pedagógia szakok	művészeti szakok	gazdasági szakok
Tanórán kívül is használja a nyelvet	79%	76,7%	91,3%	100%
A nyelvvizsgán kívül van más célja is a tanult idegen nyelvvel	100%	93,3%	91,3%	100%
Szakmájához teljes vagy nagy mértékben szükségesnek tartja az idegennyelv-tudást	58%	36,7%	87%	100%

Összegzés és konklúzió

Összességében, hallgatóink idegennyelv-tanuláshoz és -tudáshoz fűződő viszonyukat illetően biztató eredmények születtek. Ami mindenképpen elgondolkodtató, hogy diákjaink szinte egyáltalán nem használják a tanult idegen nyelvet külföldi diáktársaikkal történő kommunikációban, valamint külföldi tanulmányokra sem gondolnak, így például a számukra jó lehetőségként kínálkozó Erasmus mobilitásra sem. Emellett az is figyelemre méltó, hogy szakmai továbbképzés, illetve önképzés esetén sem játszik az idegennyelv-ismeret jelentős szerepet.

Az eredmények pontos megismerése előtti feltételezéseim beigazolódtak, hiszen az angol nyelvet tanulók nagyobb arányban adtak a kérdésekre pozitív válaszokat, igaz, nem minden esetben szignifikáns különbséggel.

A tudományterületek szerinti vizsgálat is tulajdonképpen a várt eredményeket hozta, bár az arányok esetenként okoztak meglepetést, mint például az, hogy az agrár szakos hallgatók alul, a művészeti szakok hallgatói pedig felülmúlták az elvárásaimat. Úgy tűnik, hogy a jövőben a művészeti területen tevékenykedő fiatalok körében jellemzőbb a külföldi kapcsolatok fontossága, a külföldi megjelenési, esetleg érvényesülési lehetőség.

IRODALOM

- Csizér, K. (2007). A nyelvtanulási motiváció vizsgálata. Angolul és németül tanuló diákok motivációs beállítódása a nyelvválasztás tükrében. *Új Pedagógiai Szemle*, 2007/6. <https://folyoiratok.oh.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-nyelvtanulasi-motivacio-vizsgalata>
- Csizér, K. & Kormos, J. (2007). Az angol nyelvtanulási motiváció alakulása Budapesten tanuló egyetemisták és főiskolások körében. *Magyar Pedagógia*, 2007/1, 29–43.
- Dörnyei, Z. (1990). Conceptualizing motivation in foreign-language learning. *Language Learning*, 40, 4578. <https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1990.tb00954.x>
- Europeans and their languages. Special Eurobarometer* 386. (2012). Europeans and their languages - Publications Office of the EU (europa.eu). (2022.11.10.)
- Knausz, I. (2001). *A tanítás mestersége*. (egyetemi jegyzet)
- Pierog, A. (2017). Felnőttkori tanulási motivációk feltárása különböző képzési szinteken. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, 2(4). <https://doi.org/10.21791/IJEMS.2017.4.34>
-

What are language skills good for? Students from various disciplines on the Kaposvár Campus of MATE University were asked about the importance and usefulness of learning and knowing foreign languages

The importance of language teaching at university and the need for a language exam, which has hitherto been mandatory for obtaining a diploma, is being questioned by many. There may be several reasons for this: amongst other things you may not be interested in a foreign language, you did not have success when studying, you do not consider language proficiency to be important in later life, or you simply cannot pass the language exam. In my study, I examine how students of our university

studying in various disciplines feel about this issue. That is to say, how important they consider learning a foreign language at university, whether they have a goal in studying a foreign language in addition to obtaining a language qualification, how far they consider it necessary for their profession, whether they use the language they have studied outside of class in a range of situations. I also came to know their views on the language exam. I review the responses of the students as a whole, and I also examine the opinions of German and English language learners separately, as well as students from the four disciplines, in order to get a more nuanced picture.

Keywords: university foreign language learning, motivation, professional foreign language, foreign language use, language exam